

ბუნებაზე დაფუძნებული

ტურიზმი

SGP The GEF
Small Grants
Programme

25
YEARS

Empowered lives.
Resilient nations.

2020

შესავალი

ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება და ეკოსისტემის შენარჩუნება მნიშვნელოვანია როგორც მიმდინარე, ასევე მომავალი თაობების მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. ამისათვის აუცილებელია ბუნებასთან ურთიერთობის კულტურის ამაღლება, ბუნებრივ გარემოში ქცევის ეთიკური ნორმების გამომუშავება. სწორედ ამ მხრივ ბუნებაზე დაფუძნებული ტურიზმი (ეკოტურიზმი) ქმნის შემოსავლებს, რაც თავის მხრივ ქმნის ადგილობრივ ბიუჯეტს და ეკოტურიზმის სტრატეგიების ფორმირებას. ცნობიერების ამაღლებას და ადგილობრივების აქტიურად ჩართვას ბუნებრივი გარემოს მდგრადი გამოყენებისთვის, შეუძლია დამატებითი ეკონომიკური სარგებლის მოტანა ადგილობრივებისთვის.

მსოფლიოში ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუარესება, რომელიც გამოწვეულია კლიმატის ცვლილებით, ოზონის სფეროს რღვევით, დემოგრაფიული აფეთქებით, ეკოსისტემის რღვევითა და ბიომრავალფეროვნების მკვეთრი შემცირებით, ენერგორესურსების დასუსტებით, გარემოს დაბინძურებით, სასმელი წყლის დეფიციტით, რედუცენტების¹ კრიზისით, განსაკუთრებულად დაცული ბუნებრივი ტერიტორიების შემცირებით ან განადგურებით, ბიოსფეროში მიმდინარე ბუნებრივი პროცესების ცვალებადობით, ყოველივე ეს ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარებას უწყობს ხელს.

¹ მიკროორგანიზმები (ბაქტერიები და სოკოები)

რა არის ეკოტურიზმი

ბოლო დროს თითქმის ყველა ტერმინი პრეფიქსით „ეკო“ საზოგადოების ინტერესს იწვევს. რამდენიმე წელია, მოგზაურობასთან დაკავშირებულ განცხადებებში ხშირად ვხვდებით ტერმინებს: ეკოტური, ეკომოგზაურობა, ეკოარდადეგები, ეკოლოგიურად ჯანსაღი მოგზაურობა, ეკოკრუიზი, ეკოსაფარი, ეკოექსპედიცია და, რა თქმა უნდა, ეკოტურიზმი. და მართლაც, რა არის ეკოტურიზმი?

მე-20საუკუნის ბოლოს სწრაფად მზარდი ურბანიზაციის საპასუხოდ, განსაკუთრებით – განვითარებულ ქვეყნებში, ბუნებაში დასვენებისა და ადამიანის მიერ ჯერ კიდევ ხელშეუხებელ ადგილებში, დაცულ ტერიტორიებზე მოგზაურობის მიმართ მასობრივი ინტერესი გაჩნდა.

* ტერმინი „ეკოტურიზმი“ 1983 წელს დაამკვიდრა მექსიკელმა ბუნების დამცველმა ჰექტორ ცებალოს-ლასკუენიმა.

ტერმინი „ეკოტურიზმის“ განმარტების მრავალი ინტერპრეტაცია არსებობს. ეკოტურიზმი საერთაშორისო საზოგადოების (TIES)-ის მიხედვით არის გონივრული მოგზაურობა ბუნებრივ გარემოში, რომელიც ხელს უწყობს გარემოს დაცვასა და ადგილობრივი მოსახლეობის კეთილდღეობას. ეკოტურიზმი არის მოგზაურობა ტურისტებისა, რომლებსაც გარემოსადმი თავიანთი პასუხისმგებლობა მკაფიოდ აქვთ გათვითცნობიერებული. ასეთი ტურების მიზანია ველურ ბუნებასთან ურთიერთობა, რომელიც ხელს უწყობს დაცული ტერიტორიებისა და რეგიონების მოსახლეობის ეკონომიკური შემოსავლების ზრდას.

ეკოტურიზმი ასევე შეიძლება განისაზღვროს, როგორც ტურიზმის ნაწილი, რომელიც მოიცავს მოგზაურობას შედარებით ხელუხლებელ ბუნებრივ გარემოში სპეციფიკური მიზნებით: ველური ფლორისა და ფაუნის შესწავლა, განცდა და მისგან სიამოვნების მიღება. ეკოტურიზმის ცნება მოიცავს შემდეგ ელემენტებს:

1. ბუნებრივი გარემო;
2. ეკოლოგიური და კულტურული მდგრადობა;
3. განათლება;
4. ადგილობრივი და ეროვნული შემოსავლის უზრუნველყოფა;

ეკოტურიზმისადმი ინტერესი წარმოქმნა საზოგადოების მზარდმა მისწრაფებამ - მოინახულოს და შეიცნოს ბუნებრივი გარემო და შემოიღოს მინიმალური ზემოქმედების პრაქტიკა იმისათვის, რომ შეინარჩუნოს მონახულებული გარემოს ხარისხი. დღეისათვის, როდესაც სულ უფრო მეტი მოგზაური ცდილობს მოინახულოს ხელუხლებელი ბუნება და კულტურული მემკვიდრეობა, ეკოტურიზმი მნიშვნელოვან ზრდას განიცდის.

ეკოტურიზმი რვეულებრივ ტურიზმთან შედარებით მცირე კაპიტალს მოითხოვს, ასევე ის უფრო მრავალფეროვანია და უფრო დიდი მოგების მოტანაც შეუძლია სწორი წარმართვის შემთხვევაში.

ეკოტურიზმის ოთხი ძირითადი სახეობაა:

1. სამეცნიერო ტურიზმი –

წესისამებრ, ასეთ ტურებში ტურისტულ ობიექტებს დაცული ტერიტორიები – ნაკრძალები, ეროვნული პარკები, აღკვეთილები, ბუნების ძეგლები და სხვ. – წარმოადგენს. ასეთი ტურების დროს ტურისტები მონაწილეობენ კვლევით ექსპედიციებში, ატარებენ საველე დაკვირვებებს.

2. ბუნების ისტორიის ტურები –

ეს არის სასწავლო, სამეცნიერო და კულტურული ექსკურსიების ერთობლიობა, რომლებიც სპეციალურ ეკოლოგიურ მარშრუტებზე, უფრო ხშირად კი დაცულ ტერიტორიებსა და აკვატორიებში იმართება.

3. სათავგადასავლო ტურიზმი –

მასში შეიძლება გავაერთიანოთ ისეთი ტურები, როგორებიცაა:

- ტურები ცალკეულ რეგიონებში;
- ხანმოკლე ტურები ველოსიპედებით;
- ქვეითი მარშრუტები რთულ ადგილებში;
- მოგზაურობა ფიზიკური დატვირთვით;

- მოგზაურობა საცხოვრებლად საგანგებოდ მოწყობილი ავტომობილებით;

ეკოტურიზმის ეს სახეობა აერთიანებს ყველანაირ მოგზაურობას, რომელიც დაკავშირებულია გადაადგილების აქტიურ საშუალებებსა და ბუნების წიაღში დასვენებასთან. მას ასევე მიეკუთვნება:

- ალპინიზმი
- კლდეზე ცოცვა
- სპელეოტურიზმი²
- სამთო და ქვეითი ტურიზმი
- წყლის ტურიზმი
- სამთო-სათხილამურო ტურიზმი
- საცხენოსნო ტურიზმი
- დაივინგი
- პარაპლანერიზმი

მრავალი მათგანი არცთუ დიდი ხანია გაჩნდა და ტურიზმის ექსტრემალურ სახეობებს მიეკუთვნება.

² სპელეოლოგია - ბუნებისმეტყველების დარგი, რომელიც შეინჯავლის ბუნებრივად წარმოშობილ მღვიმეებსა და ხელოვნურ გამოქვაბულებს

4. მოგზაურობა ბუნებრივ ნაკრძალებსა და რეზერვატებში – აქ მდებარე უნიკალური და ეგზოტიკური ბუნებრივი ობიექტებისა და მოვლენების მაღალი ატრაქციულობა³ ბევრ ტურისტს იზიდავს.

ეკოტურიზმი მდგრადი ტურიზმის ის სეგმენტია, რომელიც გულისხმობს შედარებით წყნარი ბუნებრივი ლანდშაფტების დათვალიერებას, მათ შორის – დაცული ტერიტორიებისაც.

ეკოტურიზმი არის ბუნებრივი და კულტურული რესურსების (მათ შორის – ბიომრავალფეროვნების) კონსერვაციის მექანიზმი და პერიფერიების მდგრადი განვითარების საშუალება. ეკოტურიზმი იმგვარი მოგზაურობაა, რომელიც მხოლოდ ეკოსისტემების კონსერვაციას კი არ ემსახურება, არამედ, იმავედროულად, პატივს სცემს ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესებს.

ეკოტურიზმის ძირითადი პრინციპებია: არ მოახდინოს რესურსების დეგრადაცია და გარემოსთვის ზიანის მიუყენებლად განვითარდეს; გრძელვადიანი სარგებლობა მოუტანოს რესურსებს, ადგილობრივ მოსახლეობასა და მრეწველობას (სარგებელი შეიძლება იყოს სამეცნიერო, სოციალური, კულტურული და ეკონომიკური);

ეკოტურიზმს, თუ ის სწორად იქნა წარმართული, მნიშვნელოვანი ეკონომიკური პოტენციალი აქვს. მისი დადებითი მხარეებიდან შეიძლება გამოვყოთ:

- ეკონომიკური ცვლილება (განსაკუთრებით – სოფლებში, პერიფერიებსა და არაინდუსტრიალიზებულ რეგიონებში);
- გრძელვადიანი ეკონომიკური სტაბილურობა;
- მოთხოვნა ადგილობრივ საქონელსა და მომსახურებაზე, რაც სარგებლობას მოუტანს ადგილობრივ ეკონომიკას;
- ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- უცხოური ვალუტის გადაცვლით მიღებული შემოსავლების ზრდა.

³ ატრაქცია [ლათ. attractio მიზიდულობა]

ეკოტურიზმი ტურიზმის მზარდი დარგია, და ამიტომ მისი ძირითადი პრინციპები ჯერ კიდევ ფორმირების სტადიაშია. ეკოტურიზმი გამოირიცხავს ბუნებაში უხეშ ჩარევას და უპირველესყოვლისა, მიმართულია ადგილობრივი კულტურის შენარჩუნებისკენ.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციამ აღიარა ეკოტურიზმი, როგორც საკვანძო მიმართულება სიღარიბის ეფექტურად დაძლევისთვის, გარემოს დაცვისა და კონსერვაციისთვის, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია მდგრადი განვითარების პოპულარიზაციისთვის.

როგორც ყველა ინდუსტრია ტურიზმიც საჭიროებს რესურს, რომელიც ამოწურვადია, ამიტომ უმნიშვნელოვანესია ამ რესურსების მდგრადი გამოყენება და დაცვა. ამ პროცესის ალტერნატიული გზა ეკოტურიზმის როლის გაზრდაა.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, გარემოსდაცვითი პრინციპების გათვალისწინებით, ეკოტურისტული პროდუქტის შექმნისას მთავარ გამოწვევას წარმოადგენს ადგილობრივი პროდუქციისა და ადგილზე არსებული ტურისტული მომსახურებების რეალიზაციის შედეგად მოგზაურთა მხრიდან მეტი დანახარჯების სტიმულირება.

ეკოტურისტული პროდუქტის დაგეგმვისას გასათვალისწინებელია სამი ძირითადი კომპონენტი:

- ▶ **ხარისხი** - ფასის შესაბამისი მომსახურების შეთავაზება მისი სპეციფიკის გათვალისწინებით;
- ▶ **უსაფრთხოება** - პროდუქტის გამოყენებისას მომხმარებლის უსაფრთხოების დაცვა და გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირება/შემსუბუქება (მაგ. სათავგადასავლო ტური);
- ▶ **ავთენტურობა** - შეთავაზებული ტურისტული მომსახურებების შესაბამისობა რეგიონის კულტურულ გარემოსთან (მაგ. ტრადიციული სამზარეულო, ფოლკლორი, ადათ-წესები).

ეკოტურისტული პროდუქტის ერთ-ერთი ძირითადი საყრდენია ინტერპრეტაცია, რომელიც გულისხმობს ადგილობრივი კულტურისა და ენდემური ფლორისა და ფაუნის შესახებ მოგზაურთათვის ალქმადი ინფორმაციის მიწოდებას. მსოფლიოს ტურიზმის ორგანიზაციის კვლევა ადასტურებს, რომ ეკოტურისტების მოგზაურობის ძირითადი მიზანი პირველ რიგში თვითმყოფადი ბუნებაა, ხოლო შემდეგ მკვიდრი მოსახლეობის ყოფისა და კულტურის გაცნობა. იმავეს ადასტურებს ეკოტურიზმის საერთაშორისო საზოგადოების (TIES) დაკვეთით შესრულებული კვლევა ეკოტურისტების მოთხოვნათა თავისებურებების შესახებ, სადაც, ზემოთხსენებულის გარდა, პრიორიტეტი ენიჭება ქვეითად სიარულის და ადგილობრივ მოსახლეობასთან ურთიერთობის შესაძლებლობას. ეკოტურისტის არჩევანს, აგრეთვე განაპირობებს:

1. სამოგზაურო ადგილის უნიკალურობა;
2. გიდების რაოდენობა და მათი პროფესიონალიზმი (გამოცდილი ეკოტურისტების 10% გიდის პროფესიონალიზმს ასახელებს არჩევანის განმსაზღვრელ მთავარ ფაქტორად);
3. აქტიური დასვენების შესაძლებლობა (მოგზაურობა ფეხით, ცხენით და სხვა).

ეკოტურისტი უპირატესობას ანიჭებს ერთ ტურში გაერთიანებულ აქტიური დასვენების რამდენიმე ტიპს (ფეხით ლაშქრობა, ცხენით

გადაადგილება, რაფტინგი, კანიონინგი და სხვა). აღსანიშნავია, რომ განსაკუთრებით დიდი მოთხოვნა წყალზე მოგზაურობას უკავშირდება.

ეკოტურისტის ქცევისთვის დამახასიათებელია ახალი დანიშნულების ადგილების ძიება. მათი მხოლოდ 45% ახორციელებს ერთი და იმავე ადგილას განმეორებით ტურებს. აქედან გამომდინარე, ეკოტურიზმის განვითარებისას მნიშვნელოვანია პროდუქტის მრავალფეროვნება და მუდმივი განახლება.

ეკოტურიზმი და საქართველო

ტურიზმს, როგორც მომსახურების სფეროს, განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებაში და საქართველო ამ მხრივ გამონაკლისს არ წარმოადგენს. საქართველოში ტურიზმის განვითარება ხელს შეუწყობს ეკონომიკის ზრდას, მოსახლეობას მოუტანს დამატებით სავალუტო შემოსავლებს, შეამცირებს უმუშევრობის დონეს და ხელს შეუწყობს ქართული ტრადიციებისა და ისტორიულ-კულტურულ ფასეულობათა პოპულარიზაციას.

ტურიზმის სფეროში საქართველოს გარკვეული გამოცდილება, კარგი წინაპირობები და ხანგრძლივი პერსპექტივა გააჩნია. ამას ძალიან ბევრი რამ განაპირობებს, იქნება ეს განუმეორებელი და მრავალფეროვანი ბუნებრივი ლანდშაფტები, ჯერ კიდევ ხელუხლებელი ბუნება, ენდემებით მდიდარი ფლორა და ფაუნა, მრავალი უნიკალური ძეგლი, მრავალფეროვანი კულტურა, ფოლკლორი, ტრადიციები და ა.შ.

დღესდღეობით საქართველოში ეკოლოგიური ტურიზმი წინ მიიწევს, მაგრამ ჯერ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი. განხორციელებულმა კვლევებმა დაამტკიცა, ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარების სტრატეგიების ფორმირების აუცილებლობა საქართველოში.

ეკოტურიზმის კუთხით საქართველოს, და ზოგადად, კავკასიის რეგიონს, ძალიან დიდი პოტენციალი გააჩნია: ლანდშაფტი, ფლორა, ფაუნა და სხვა. პოტენციალი დიდია და სწორედ ეს არის ასათვისებელი. ეკოტურიზმი საქართველოს ტურიზმის ძალიან დიდ ნაწილს მოიცავს, ბოლო წლებში ეკოტურისტული სერვისებიდან მიღებულმა შემოსავალმა 8 536 125 ლარი შეადგინა, რაც 2017 წლის შემოსავალს 87%-ით აღემატება.

ეკოტურიზმის ადგილი და როლი ტურიზმის განვითარებაში

ეკოტურისტული პროდუქტი შედარებით ხელუხლებელი ბუნებრივი გარემო და მასზე დაკვირვებით მიღებული სიამოვნებაა, ნებისმიერი ბუნების თუ ადამიანის მიერ შექმნილი უძველესი კულტურული ძეგლები და ღირებულებებია. ტურიზმის ეს მიმართულება საკურორტო და მასობრივი ტურიზმისაგან სწორედ იმით განსხვავდება, რომ არ საჭიროებს განსაკუთრებულ ინფრასტრუქტურას. ეკოტურიზმი არსით ბუნებრივი გარემოსა და ადამიანის მიერ შექმნილი ფასეულობების ზიანის მიუყენებლად მოგზაურობას ნიშნავს. მოგზაურობა რომლის დროსაც ბუნება მთავარი ფასეულობაა, მოგზაური სწავლობს გარემოს, შემოსული ფინანსები გამოიყენება გარემოს დაცვის დასაფინანსებლად, ეკოტურისტები თავად იღებენ მონაწილეობას აქტივობებში, რომლებიც მიმართულია გარემოს მოვლასა და დაცვაზე. ეკოტურიზმში ძირითადი მნიშვნელობა ენიჭება ბუნებას, მის ეკოლოგიურობას და მრავალფეროვნებას. იგი ხელს უწყობს ბუნებრივი და სოციალურ-კულტურული გარემოს დაცვას, მოაქვს დამატებითი შემოსავალი ადგილობრივი მოსახლეობისთვის და მოითხოვს გარემოს მკაცრ კონტროლს და უსაფრთხოების ზომების დაცვას.

ეკოტურიზმი გამიზნულია დამსვენებელთა შედარებით მცირე ჯგუფებზე, რომლებსაც კარგად აქვთ გააზრებული საკუთარი პასუხისმგებლობა გარემოს მიმართ.

გარემოს დაცვა ეკოტურიზმის განვითარების განუყოფელი ნაწილია. ეკოტურიზმი ჯანსაღად ვითარდება მაშინ, როდესაც გარემო და ბიზნესიც ჯანსაღია. აუცილებელია მხედველობაში იმის მიღება, რომ ტურიზმი გარემოზე ზემოქმედების გარეშე ვერ განვითარდება. ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების ერთ-ერთი პირობა მოსახლეობის ამ პროცესში ჩართვაა.

ეკოტურიზმის როლი ასევე მნიშვნელოვანია ქვეყანაში და ზოგადად მსოფლიოში ბიომრავალფეროვნების დაცვისთვის. ბიომრავალფეროვნებას ეკოტურიზმი ეკონომიკურ ღირებულებასაც ანიჭებს, ამიტომ მოსახლეობისთვის გარკვეული ინტერესიც ხდება მისი დაცვა და შენარჩუნება თუ არ ჩავთვლით იმ ფაქტს, რომ ეკოტურიზმი თავის მხრივ მოიცავს საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებას გარემოსა და მათ შორის ბიომრავალფეროვნების დაცვაზე. ეკოტურიზმი გარემოს მიმართ გულისხმიერი დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს და გამოავლენს მდგრადი ბიზნესის განვითარების საშუალებასაც, სადაც ადგილობრივი მოსახლეობა იღებს ეკონომიკურ სარგებელს და ინარჩუნებს ბუნებრივ კულტურას, ტრადიციებს, ღირებულებებს.

ეკოტურისტული პროდუქტის პოტენციალი

ყოველ კონკრეტულ გეოგრაფიულ არეალში ეკოტურისტული პროდუქტის არსებობას და მის მრავალფეროვნებას განსაზღვრავს არსებული ტერიტორიის ფიზიკურ-გეოგრაფიული თავისებურებანი და ადგილობრივ მცხოვრებთა მატერიალური და არამატერიალური კულტურის ნიშნები. ისინი სინთეზში ან ინდივიდუალურად წარმოადგენენ ცალკეული ეკოტურისტული პროდუქტის შექმნის საფუძველს. ამ მიმართულებით მნიშვნელოვან პოტენციალს ფლობს საქართველო, სადაც არსებული ბუნების ძეგლები (გამოქვაბულები, ჩანჩქერები, ტბები, კანიონები და სხვ.) და კულტურული ღირსშესანიშნაობანი რეგიონში სხვადასხვა სახის ეკოტურისტული პროდუქტის განვითარების საშუალებას იძლევა.

ეკოტურისტული რესურსი

ბუნებრივი და კულტურული (მატერიალური და არამატერიალური) რესურსები

მთელ მსოფლიოში და საქართველოშიც ტურიზმის, როგორც ადამიანის ფიზიკური და სულიერი ძალების აღმდგენი საშუალების, განვითარება განპირობებული იყო სამყაროს მრავალფეროვნების შეცნობის სურვილით. ეს მოთხოვნილება ადამიანს უბიძგებდა ჩვეულისგან განსხვავებულ გარემოში გადაადგილებულიყო. მეცნიერული განმარტების თანახმად ტურისტულ რესურსებში იგულისხმება ბუნებრივი და ადამიანის მიერ შექმნილი ხელოვნური ობიექტების ერთობლიობა. სხვადასხვა ტერიტორიაზე მათი არსებობა და სიმრავლე ტურისტული ნაკადების ზრდის წინაპირობას წარმოადგენს.

ერთიანი სქემის მიხედვით ტურისტული რესურსების შესწავლა და კვლევა ნებისმიერი ტიპის ტურისტული პროდუქტის დაგეგმვისას არის აუცილებელი, რამდენადაც ხსენებული რესურსები განაპირობებს ამა თუ იმ რეგიონში ტურისტული ბიზნესის ფორმირებას.

ბუნებრივ რესურსებში იგულისხმება ბუნების კომპონენტები (ჰავა, რელიეფი, ჰიდროლოგიური ქსელი, ფლორა, ფაუნა), რომელთა გამოყენება შეიძლება ადამიანების კულტურული და მატერიალური

მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისთვის. ანთროპოგენურისგან (აღამიანის მიერ შექმნილი) განსხვავებით ბუნებრივი რესურსი შეიძლება იყოს ამოწურვადი და ამოუწურავი; ამასთან ამოწურვადი რესურსი იყოფა ორ კატეგორიად - აღდგენად და აღუდგენელ რესურსებად. მაგალითად, შესაძლებელია აღდგეს მცენარეული საფარი და ცხოველთა სამყარო, თუმცა ეს საკმაოდ ხანგრძლივი პროცესია. არააღდგენადია სასარგებლო წიაღისეულის უდიდესი ნაწილი. ანთროპოგენურ რესურსს საზოგადოების განვითარების პროცესში შექმნილი მემკვიდრეობა წარმოადგენს. მას ძირითადად ისტორიულ-კულტურული რესურსების ან კულტურული მემკვიდრეობის სახელით მოიხსენიებენ. ანთროპოგენური რესურსი იყოფა ორ კატეგორიად: მატერიალურ და არამატერიალურ რესურსად. მატერიალური რესურსების ქვეშ გაერთიანებულია ისტორიის, არქეოლოგიის, არქიტექტურისა და ხელოვნების ძეგლები. არამატერიალური რესურსები კი ძირითადად მოიცავს წეს-ჩვეულებებს, ტრადიციებს, ფოლკლორს და ყველა სხვა ელემენტს, რაც ამა თუ იმ რეგიონს მეტ მიმზიდველობას ანიჭებს.

ეკოტურისტული დაგეგმვის პროცესში მნიშვნელოვანია გარკვეულ რეგიონში არსებული ბუნებრივი და ანთროპოგენური რესურსების კვლევა სხვადასხვა მახასიათებლების მიხედვით, მაგალითად, როგორიცაა: მიმზიდველობა, კლიმატური პირობები (ტემპერატურული რეჟიმი, ნალექები და სხვა), მისადგომობა, შესწავლილობის ხარისხი, საექსკურსიო მნიშვნელობა, სოციალურ-დემოგრაფიული, გამოყენების ხერხი და სხვა.

ამა თუ იმ ტერიტორიისთვის უნდა შეფასდეს შემდეგი ბუნებრივი და ანთროპოგენური რესურსები:

- ბუნებრივი რესურსები: რელიეფი, ჰავა, წყლის რესურსები, ბიომრავალფეროვნება და სპელეო რესურსები.
- ანთროპოგენური რესურსები: მატერიალური და არამატერიალური რესურსები.

იმის დასადგენად თუ რა მნიშვნელობა აქვს რესურსების კვლევით სამუშაოებს ეკოტურისტული საქმიანობის განხორციელებისთვის განვიხილოთ თითოეული მათგანი ცალ-ცალკე.

ჰაზა

ამინდს დიდი გავლენა აქვს ადამიანის არა მხოლოდ განწყობაზე, არამედ ორგანიზმის მდგომარეობაზეც. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია იმის შეფასება, თუ როგორ გავლენას ახდენს ადამიანის მდგომარეობაზე მეტეოროლოგიური ფაქტორები - ჰაერის ტემპერატურა, შეფარდებითი ტენიანობა, წვიმიანი დღეების რაოდენობა, ქარის სიჩქარე, მზის რადიაცია და ნათების ხანგრძლივობა. მაგალითად, სხვადასხვა კლიმატურ ზონაში განსხვავებულია ე.წ. “კომფორტული ტემპერატურა”, თუმცა საშუალო მაჩვენებელი მერყეობს 17°C-დან 23°C-მდე ტემპერატურის მატება ან ვარდნა არასასიამოვნოს ხდის მოგზაურობის პროცესს, განსაკუთრებით აქტიური ტურისტებისთვის.

საქართველოში მსგავსი მეტეოროლოგიური კომპონენტების მიხედვით გაერთიანებული ტერიტორიები, კლიმატური ზონები (ოლქები) ქმნის ერთიან სურათს და ამარტივებს რეგიონებისა თუ პერიოდების შერჩევას კომფორტული მოგზაურობისთვის. გარკვეული მახასიათებლების წინასწარ ცოდნის მიუხედავად, დაგეგმვის პროცესში მნიშვნელოვანია სასურველ პერიოდზე ამინდის პროგნოზის გადამოწმებაც.

რელიეფი

ეკოტურისტული საქმიანობის განხორციელებისთვის აუცილებელი პირობაა სასურველი ტერიტორიის რელიეფის შეფასება, როგორც პოტენციური რესურსის, ასევე ტურისტების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით. ესთეტიკური მიმზიდველობის გარდა, გასათვალისწინებელია მთიან და განსაკუთრებით არასტაბილურ ზონებში მიმდინარე პროცესები (მაგ. მეწყერი, ღვარცოფი, ზვავი და სხვა). მარშრუტების სირთულის წინასწარი შეფასებისთვის მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს ფერდობების დახრილობა და სიგრძე. ამასთან გასათვალისწინებელია აბსოლუტური სიმაღლეებრივი მატება, რომლის არსებობა მარშრუტზე ყველა კატეგორიის ეკოტურისტისთვის არ არის მიზანშეწონილი. საქართველოში არსებული რელიეფის ფორმების მრავალფეროვნება და კონტრასტულობა აქტიური ეკოტურიზმის სახეობების განვითარებას უწყობს ხელს.

წყლის რესურსები

გარკვეულ რეგიონში წყლის რესურსების კვლევისას პირველ ეტაპზე უნდა მოხდეს არსებული ჰიდროგრაფიული ობიექტების შესახებ სრული ინფორმაციის მოძიება. იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ეკოტურისტთა უმრავლესობა უპირატესობას წყალზე მოგზაურობას ანიჭებს, მნიშვნელოვანია ისეთი მახასიათებლების ცოდნა, როგორცაა: ფართობი, წყლის ხარისხი, სანაპირო ზოლის მდგომარეობა ან თუნდაც წყლის ბიომრავალფეროვნება, რაც ხელს უწყობს საინტერესო აქტივობების დაგეგმვას. ცნობილი ფაქტია, რომ ადამიანისთვის კომფორტული საბანაო ტემპერატურა 17°C-ია. უფრო ნაკლები ტემპერატურა მხოლოდ გარკვეული კატეგორიისთვის არის მისაღები. ისევე, როგორც რელიეფის შემთხვევაში, წყლის რესურსების, განსაკუთრებით სწრაფი მდინარეების შემთხვევაში, გასათვალისწინებელია ტურისტის უსაფრთხოება (მაგ. წყალმოვარდნები). ამავდროულად ასეთი მდინარეები ეკოტურიზმის ექსტრემალური სახეობებისთვის მნიშვნელოვანი რესურსია (მაგ. კლმარდობა).

ბიომრავალფეროვნება

მცენარეულ საფარს (მაგ. ტყეს) და ცხოველთა სამყაროს, როგორც რესურსს, ადამიანი უძველესი დროიდან იყენებდა, მათ შორის რეკრეაციული კუთხითაც. მათი მრავალფეროვნება კი ეკოტურისტულ მოგზაურობას უფრო სასიამოვნოს და სასარგებლოს ხდის (მაგ. ბუნების ისტორიისა და ფრინველებზე დაკვირვების მარშრუტები). ტურისტული თვალსაზრისით მცენარეულ საფარს, კერძოდ კი ტყეს, მრავალი დადებითი თვისება აქვს, მაგალითად, გამოყოფილი ჟანგბადი ინარჩუნებს ჰაერის იონურ შემადგენლობას, ხოლო წიწვოვანი ტყე დამატებით გამოყოფილი ფიტონციდებით მას სამკურნალო ფუნქციასაც სძენს. გარდა ამისა, ტყე ამცირებს ხმაურს, არეგულირებს ჰაერის ტემპერატურას, ტენიანობას, ქარის სიჩქარეს და მზის რადიაციას.

ტერიტორიაზე არსებული რესურსების შესწავლამდე მნიშვნელოვანია ადგილზე გარემოს დაბინძურების და ადამიანის მიერ არეალის ათვისების დონის შეფასება. ამ ორმა ფაქტორმა შეიძლება შეზღუდოს ეკოტურიზმის განვითარება. უკანასკნელ ათწლეულებში საქართველოში ბუნებრივ ლანდშაფტზე გაზრდილმა ან-

თროპოგენურმა⁴ დატვირთვამ ფლორისა თუ ფაუნის მრავალი სახეობის შემცირება და გაქრობაც კი განაპირობა.

შესაბამისად, ბიომრავალფეროვნების დაცვა / შენარჩუნება ეკოტურისტული საქმიანობის განხორციელების აუცილებელ პირობას წარმოადგენს.

სპელეორესურსები

ბოლო დროის განმავლობაში სულ უფრო ძლიერდება ინტერესი სპელეორესურსების მიმართ, საქართველოში კი მათი სიმრავლე ეკოტურისტული პრო-

დუქტის მრავალფეროვნებას უწყობს ხელს. ბუნების ამ უნიკალური წარმონაქმნების კვლევა არ არის სრულყოფილი და დღემდე მიმდინარეობს ახალი ობიექტების აღმოჩენა. თუმცა რამდენიმე მღვიმე (პრომეთე, სათაფლია) გადაიქცა მასობრივი ტურიზმის კერებად.

თერმოტენიანობის პარამეტრების სტაბილურობა, ბარომეტრული ველი, იონიზაციის ხარისხი და სხვა მახასიათებლები მღვიმეებს სამკურნალო ფუნქციასაც სძენს. ნაკლებად ცნობილი მღვიმეების მონახულების შემთხვევაში აუცილებლად გასათვალისწინებელია ტურისტის უსაფრთხოება (მისადგომობა, მღვიმეში შესვლა/ჩასვლა/აღჭურვა). სპელეორესურსებს სხვა ბუნებრივ ღირშესანიშნაობებთან ერთად, მათი უნიკალურობიდან გამომდინარე, მინიჭებული აქვს ბუნების ძეგლის სტატუსი. სამეცნიერო, კულტურული და ესთეტიური თვალსაზრისით იგი შეიძლება წარმოადგენდეს ბუნებრივ კომპლექს ან ცალკეულ ობიექტს (ლოდები, კლდის სვეტები, ხეობები და კანიონები, ჩანჩქერები და სხვა). თითოეული მათგანის მნიშვნელობა ეკოტურისტული თვალსაზრისით მაღალია და აუცილებლად მოსანახულებელ ობიექტთა ნუსხაში შედის.

⁴ ადამიანის, საზოგადოების მხრიდან სასიცოცხლო გარემოზე გათვალისწინებული და გაუთვალისწინებელი გარდამქმნელი ზემოქმედება, რასაც უმეტესწილად მოსდევს ეკოლოგიური წონასწორობის დარღვევა და ბუნებრივი რესურსების ალუდგენილი განადგურება.

მატერიალური რესურსები

ამა თუ იმ რეგიონის მატერიალური რესურსების, ისტორიულ-კულტურული ძეგლებისა და სხვა ფასეულობების შესწავლის დონე პირდაპირ უკავშირდება ეკოტურისტული პროდუქტის ხარისხს. საინტერესო რეგიონის სრული კვლევის (რეგიონში არსებული ძეგლების ნუსხა დახასიათებით) შემდგომ დაზუსტებას საჭიროებს სხვადასხვა გარემოება, მაგალითად, ძეგლის მდგომარეობა, მიმზიდველობა და ფასეულობა (ეროვნული თუ ადგილობრივი მნიშვნელობის). ამასთან გასათვალისწინებელია ისეთი ფაქტორებიც, როგორცაა: მისადგომობა (ფეხით ან არამოტორიზებული სატრანსპორტო საშუალებით), ძეგლის მონახულებისთვის დადგენილი წესები (მუზეუმების შემთხვევაში სამუშაო დღეები/საათები), ადგილზე დამატებითი მომსახურებების არსებობა, ძეგლის ან მიმდებარე ტერიტორიის ეკოლოგიური მდგომარეობა და სხვა.

არამატერიალური რესურსები

არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა არის საზოგადოების, ცალკეული ჯგუფების და ზოგიერთ შემთხვევაში, კერძო პირების მიერ მათი კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილად აღიარებული ადათ-წესები, წარმოდგენისა და გამოსახვის ფორმები, ცოდნა და ჩვევები, ასევე მათთან დაკავშირებული ინსტრუმენტები, საგნები, არტეფაქტები და კულტურული სივრცეები. არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობას განეკუთვნება:

- ზეპირი ტრადიციები და გამოხატვის ფორმები (ლეგენდა, იგავი, თქმულება და სხვა)
- საშემსრულებლო ხელოვნება (სიმღერა, ცეკვა, სახიობა და სხვა)
- საზოგადოებრივი პრაქტიკა (თამაშობა, დღეობა, დღესასწაული, კულინარია და სხვა)
- გარე სამყაროსთან დაკავშირებული გამოცდილება (ხალხური მედიცინა, ბუნების მოვლენებთან დაკავშირებული ადათ-წესები, შინაური ცხოველებისა და ფრინველების, ხილისა თუ ბოსტნეულის ჭიშები და სხვა)
- ხელოსნობის დარგები და ტექნიკა (ტრადიციული ხალხური რე-

წვის ტექნიკა: თექა, ფარდაგი, მეტალის და თიხის დამუშავება და სხვა) საკვლევი რეგიონისთვის აუცილებელია ზემოთ მოყვანილი არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მოძიება. დღეობები, დღესასწაულები, თამაშობები, ის ღონისძიებები, რომლებიც დაგეგმილი მოგზაურობის პროცესში ტარდება რეგიონში.

ნებისმიერი ტიპის ეკოტურისტული პროდუქტის დაგეგმვისას აუცილებლად გასათვალისწინებელია ძირითადი მოთხოვნები: **სიცოცხლის უსაფრთხოება, ტურისტების ჯანმრთელობა, მათი ქონების დაცვის უზრუნველყოფა და გარემოს დაცვა.** მნიშვნელოვანია სხვადასხვა ტიპის რესურსის რაციონალურად გამოყენება და ეკოტურისტული პრინციპების დაცვა.

ადგილობრივი გამყოლი

გამყოლის პროფესია ტურიზმის დარგის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია. ეს პროფესია გულისხმობს ტურიზმით დაინტერესებული მომხმარებლისთვის მაღალი ხარისხის სერვისის შეთავაზებას. გამყოლი უზრუნველყოფს ეკოტურისტული ჯგუფისთვის გაწეული მომსახურების ხარისხის კონტროლს. ის პასუხისმგებელია საქმიანობისას უსაფრთხოების სავალდებულო ზომების დაცვაზე, უსაფრთხოების ასპექტების გათვალისწინებაზე, ტურის მაღალპროფესიულ მომზადებაზე; გამყოლი ასევე იღებს პასუხისმგებლობას ტურის დაგეგმვისა და განხორციელების ყველა ეტაპზე. გამყოლის პირდაპირი მოვალეობა და პასუხისმგებლობა პირობითად შეიძლება დავყოთ ორ კატეგორიად, ესენია: უშუალოდ ეკოტურისტების მომსახურება და გარემოს დაცვაზე ორიენტირებული მომსახურება.

გამყოლი უნდა იყოს ადამიანი, რომელიც ზედმიწევნით კარგად იცნობს გასავლელ მარშრუტს, ადგილის გეოგრაფიულ და გეოლოგიურ მახასიათებლებს, ადგილობრივ ფლორასა და ფაუნას, კლიმატსა და ადგილის სეზონურ თავისებურებებს, ეკოტურისტულ და აგრორესურსებს, ადგილის ისტორიასა და ისტორიულ ძეგლებს, ტრადიციებს, ლეგენდებს და სხვა.

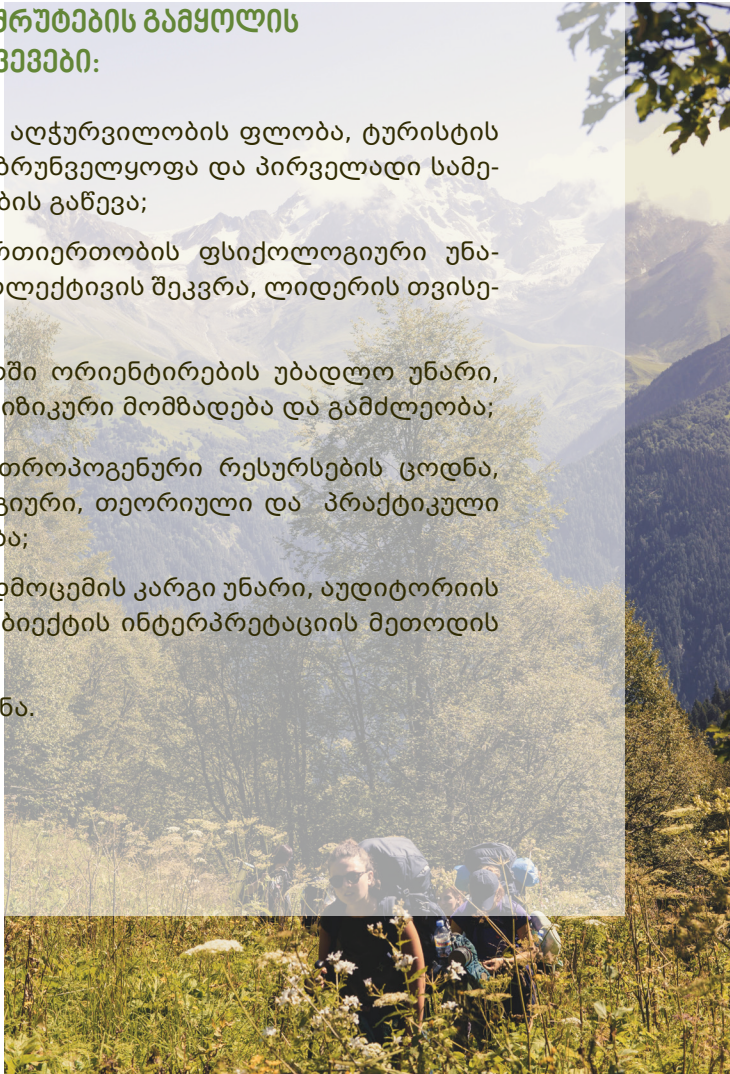
*გამყოლი, როგორც ტურისტულ მომსახურებაში ჩართული პირი, შეიძლება იყოს დაქირავებული (სრულ ან ნახევარ განაკვეთზე) ან

თვითდასაქმებელი (ინდივიდუალურად). თუმცა ორივე შემთხვევაში მათ მიმართ მოთხოვნები იდენტურია. ამასთან გამყოლების დაქირავებისას გასათვალისწინებელია, რომ ტურისტების რაოდენობა ერთ გიდზე განისაზღვრება მარშრუტის სირთულის მიხედვით:

- სათავგადასავლო-ექსტრემალური ეკოტური -1 გიდი/5 ტურისტი;
- ბუნების ისტორიისა და სამეცნიერო ეკოტური - 1 გიდი/10-20 ტურისტი;
- ეკოტური დაცულ ტერიტორიაზე - 1 გიდი/8 ტურისტი

ეკოტურისტული მარშრუტების გამყოლის აუცილებელი უნარ-ჩვევები:

1. სპეციალიზებული აღჭურვილობის ფლობა, ტურისტის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და პირველადი სამედიცინო დახმარების გაწევა;
2. ადამიანებთან ურთიერთობის ფსიქოლოგიური უნარების ფლობა, კოლექტივის შეკვრა, ლიდერის თვისებები და სხვა;
3. ბუნებრივ გარემოში ორიენტირების უბადლო უნარი, ამასთან, კარგი ფიზიკური მომზადება და გამძლეობა;
4. ბუნებრივი და ანთროპოგენური რესურსების ცოდნა, ამასთან, ეკოლოგიური, თეორიული და პრაქტიკული ასპექტების ფლობა;
5. ინფორმაციის გადმოცემის კარგი უნარი, აუდიტორიის დაინტერესება (ობიექტის ინტერპრეტაციის მეთოდის გამოყენება);
6. უცხო ენების ცოდნა.

ადგილობრივი გამყოლის კომპეტენციები

გამყოლი უნდა ფლობდეს მშობლიურის გარდა სხვა ენებსაც, ვინაიდან კომუნიკაცია გამყოლის ერთადერთი იარაღია. სასურველია სრულყოფილად ფლობდეს ენას, რომელზედაც მეტყველებს. გარდა საკომუნიკაციო ენისა, მნიშვნელოვანია სხეულისა და შესტების ენის ფლობა, განსაკუთრებით განსხვავებული კულტურის ხალხთან ურთიერთობისას, რამეთუ ზოგიერთი შესტი ან მიმიკა შესაძლებელია არასწორად ან შეურაცხყოფად აღიქვან. გამყოლს უნდა ჰქონდეს აქტუალური ინფორმაცია იმ გარემოს შესახებ, სადაც დაჰყავს ტურისტები. კერძოდ, ეკოტურისტულ მარშრუტზე გადაადგილების დროს უნდა შეეძლოს სრულყოფილი ინფორმაციის მიწოდება კონკრეტული რეგიონის ეკოტურისტული რესურსის, ფლორისა და ფაუნის, ბიომრავალფეროვნების, კლიმატის, ისტორიულ-კულტურული ძეგლების შესახებ. აგრეთვე, მას უნდა შეეძლოს განსხვავებულ რელიეფებზე გადაადგილება, იცოდეს სალაშქრო პროცესის თანმიმდევრულ საფეხურებად დაყოფა და მართვა: ჭგუფის ხაზის განაწილება, ბანაკის ორგანიზება, კვების ორგანიზება, ტოპოგრაფიულ რუკაზე ორიენტირება, სანავიგაციო მოწყობილობებთან მუშაობა, კომპასის, GPS ხელსაწყოების გამოყენება, გარემოში ორიენტირება ბუნებრივი ორიენტირების მეშვეობით. მეტეოროლოგიური პირობებისა და მათი ცვლილებების ზემოქმედების შეფასება. ასევე სასურველია ჰქონდეს კულტურათაშორისი ცოდნა, რაც გულისხმობს სხვა ეროვნებისა და კულტურის, რელიგიური მრწამსის, სექსუალური ორიენტაციის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების მქონე ადამიანებთან დიპლომატიურ-უკონფლიქტო ურთიერთობას; უნდა შეეძლოს მშვიდი რეაგირება პირადად მისთვის მიუღებელ მოსაზრებებზე, საქციელსა თუ ქმედებებზე; ის უნდა იცნობდეს გარემოსა და ტყის დაცვის საერთაშორისო კანონმდებლობასა და წესებს, საქართველოს წითელ ნუსხაში არსებული ადგილობრივი ფლორისა და ფაუნის შესახებ ინფორმაციას; კანონმდებლობას ბრაკონიერობის შესახებ და სხვა ნორმატიულ აქტებს.

ნებისმიერი მარშრუტი უნდა იყოს დაგეგმილი და განხორციელებული სრულყოფილად. იმ შემთხვევაში თუ ტურისტთა ჭგუფს არ ჰყავს თავისი ექსკურსიამდლოლი, გიდი ან ჭგუფის ლიდერი, მაშინ გამყოლმა უნდა შეძლოს სრულყოფილად დაგეგმოს,

განახორციელოს და გაუძღვეს ჯგუფს. ტურის მარშრუტის დაგეგმვას და განხორციელებას აქვს თავისი წესები, რომლებიც მოიცავს მარშრუტის განხორციელების ყველაზე მნიშვნელოვან კომპონენტებს, როგორებიცაა:

- ნებისმიერი მარშრუტი უნდა იყოს დაგეგმილი და განხორციელებული სრულყოფილად. იმ შემთხვევაში თუ ტურისტთა ჯგუფს არ ჰყავს თავისი ექსკურსიამდლოლი, გიდი ან ჯგუფის ლიდერი, მაშინ გამყოლმა უნდა შეძლოს სრულყოფილად დაგეგმოს, განახორციელოს და გაუძღვეს ჯგუფს. ტურის მარშრუტის დაგეგმვას და განხორციელებას აქვს თავისი წესები, რომლებიც მოიცავს მარშრუტის განხორციელების ყველაზე მნიშვნელოვან კომპონენტებს, როგორებიცაა:
- ტურის მიზნისა და მარშრუტის სირთულის განსაზღვრა მომხმარებლის ინტერესიდან და სეზონიდან გამომდინარე;
- დანყება-დასრულების თარიღების განსაზღვრა;
- ყოველი დღის კილომეტრაჟის, სვლის ხანგრძლივობის განსაზღვრა რელიეფისა და სეზონის გათვალისწინებით;
- ბანაკის მართებულად უსაფრთხოდ გაშლა, კვების რაციონისა და შესვენების ადგილის / საათების, სიარულის ტემპისა და მეოთხის რეგულირება გარემო პირობებიდან გამომდინარე;
- ალტურვილობის მომზადება/მომარაგება ჯგუფის წევრთა რაოდენობიდან და მათი ფიზიკური მომზადებულობიდან გამომდინარე;
- საკვების მომარაგება ჯგუფის რაოდენობიდან და მარშრუტის ხანგრძლივობიდან გამომდინარე;
- პირველი სამედიცინო აღმოჩენისთვის საჭირო მედიკამენტების მომარაგება და საჭირო სამედიცინო დახმარების აღმოჩენა საჭიროებისამებრ;
- გამყოლს უნდა ჰქონდეს სათანადო ინფორმაცია სანადირო / სათევზაო სეზონის და ადგილების შესახებ, ფრინველებზე და სხვა ფაუნის წარმომადგენელთა ქცევაზე დაკვირვების სეზონურობაზე.

გამყოლს უნდა ჰქონდეს ცოდნა ბუნებრივ ექსტრემალურ პირობებში სწრაფი რეაგირებისათვის. მან უნდა შეძლოს ბუნებრივ-მეტეოროლოგიური მოსალოდნელი საშიშროებების განჭვრეტა - გათვალისწინება, მეტეოროლოგიური პირობების განვითარება/ცვლილების მიხედვით უსაფრთხოების შესაბამისი ზომების მიღება, იგულისხმება: ბუნებრივი სტიქია, ამინდის მკვეთრი გაუარესება, ეპიდემია, ალერგიული გამოვლინებები, მცენარეულობით ან საკვებით მოწამვლა, მტაცებელი, შხამიანი ცხოველების ან ქვეწარმავლების საბინადრო ადგილების გვერდის ავლა, ასევე მტაცებლებთან შეხვედრისას მართებული რეაგირება, რაც არავითარ შემთხვევაში არ გულისხმობს მათ ლიკვიდაციას. უნდა ჰქონდეს ინფორმაცია ბუნებაში უსაფრთხო გადაადგილებისა და ქცევის ნორმების შესახებ, რაც ეკოტურიზმის მნიშვნელოვანი კომპონენტია.

ბუნება არ უნდა დანაგვიანდეს არავითარი ბუნებრივად არახრწნადი პროდუქტით. იგულისხმება ისეთი ნივთები, როგორებიცაა: პლასტმასი, რეზინი, ცელოფანი, რკინა, შუშა, ქალაღი, საკვების ნარჩენები, პირადი ჰიგიენის ნივთები და სხვა.

ფლორასა და ფაუნაზე არ უნდა მოხდეს მავნე ზემოქმედება, არ შეიძლება მცენარეთა დაზიანება, მცენარეების უკონტროლო და უმიზნო შეგროვება, ფესვების დაზიანება, შეშისთვის შეიძლება მხოლოდ ჩამოცვენილი ტოტების და გამხმარი ბალახის მოგროვება; არ შეიძლება ბუნებაში ან წყლის ნებისმიერ რესურსში ქიმიკატების გადაღვრა - დაბინძურება (იგულისხმება სარეცხი ან დასაბანი საშუალებები), განსაკუთრებით კი ფოსფორის შემცველი სარეცხი საშუალებები; არ შეიძლება საჭმლის ნარჩენების დატოვება ბუნებაში და მითუმეტეს ცხოველებისთვის (ცხოველებს აქვთ თავიანთი კვების წესი და რაციონი, საჭმლის დატოვებით შეიძლება მიიპყროთ მტაცებელი ცხოველის ყურადღება). არ არის სასურველი ნაგვისა და ნარჩენების ლიკვიდაცია დაწვის საშუალებით, ასეთ შემთხვევაში ზიანდება ნიადაგი, წვის შედეგად კი გამოიყოფა მომწამლავი აირები. არაბუნებრივი/არახრწნადი წარმოშობის პროდუქტის ბუნებაში დატოვებით, მიწაში ჩაფვლით, ჰაერში გაფანტვით/ დაწვით, გამოუსწორებელ ზიანს ვაყენებთ ცოცხალ ეკოსისტემებს, ნიადაგს, წყალს, ჰაერს, ცხოველთა და ადამიანთა სამყაროს.

ბუნების მოყვარულ ადამიანს უნდა ახსოვდეს, რომ არსებობს წითელი წიგნის ნუსხაში შესული ფლორისა და ფაუნის მრავალი

სახეობის სია, რაც იმას ნიშნავს, რომ ძალიან ბევრი სახეობა უკვე იმყოფება გადაშენების საფრთხის ქვეშ, ხოლო დაუდევარი და უყურადღებო ქცევით ჩვენ დავარქვარებთ უნიკალური სახეობების სამუდამოდ გაქრობის პროცესს.

გამყოლის ინიციატივით ყოველი ბანაკის დაშლისას ტერიტორია უნდა დარჩეს იმაზე მეტად სუფთა, ვიდრე დაგხვდათ;

სავალდებულოა გამოვალს ჰქონდეს პირველადი სამედიცინო დახმარების ცოდნა და მისი აღმოჩენის უნარი.

ნებისმიერ ტურისტულ მარშრუტზე არავინ არ არის დაბლვეული გაუთვალისწინებელი მოვლენებისგან, რომლებმაც შეიძლება ზიანი მიაყენონ მოლაშქრეების სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას. ზიანის თავიდან აცილების მიზნით, პირველ რიგში მარშრუტზე გასვლამდე სასურველია დადგინდეს მოლაშქრეთა ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ფიზიკური მზადყოფნა; გათვალისწინებული უნდა იყოს ისეთი შემთხვევა, როდესაც ადამიანს ესაჭიროება საათობრივი კვება ან მედიკამენტების მიღება; ასევე გასათვალისწინებელია ალერგიულობა საკვები პროდუქტის თუ მედიკამენტის მიმართ და რელიგიურ-კულტურული შეხედულებებიდან გამომდინარე კონკრეტულ საკვებსა თუ სასმელებზე შეზღუდვები.

პრაქტიკული რჩევები:

- იყავი საიმედო გამყოლი და საინტერესო მოხრობელი;
- ტურის დასაწყისში ახსენით ტურის მიმართულება რუკის დახმარებით, საერთო მანძილი და ხანგრძლივობა, ასევე შესასვენებელი ადგილები; შეამოწმეთ მონაწილეთა ღჭურვილობა და ჩაცმულობა შეესაბამება თუ არა ტურის შინაარსს (მაგ. ფეხსაცმელი);
- შეარჩიეთ სიარულის ისეთი ტემპი, რომ ყველაზე ნელმა მონაწილემაც კი კომფორტულად იგრძნოს თავი;
- დადექით ყოველთვის ჯგუფისკენ პირით, როცა ჯგუფს მიმართავთ და ესაუბრეთ ობიექტის შესახებ, როდესაც მისი დანახვა შეგიძლიათ; თქვენი საუბარი უნდა იყოს ზომიერად ხმაამალა და მკაფიო;
- შესთავაზეთ ხერხები თუ როგორ შეიძლება შეიცნონ ან შეიგრძნონ ბუნება, მაგალითად: დახუჭეთ თვალები, ღრმად ისუნთქეთ და მითხარით რომელი მცენარის სურნელი იგრძენით“ ან “აბა თუ მეტყვით რამდენი სახეობის ჩიტი ჭიკჭიკებს?”
- ჩართეთ ტურისტები ინტერპრეტაციის პროცესში, ისინი მთელი გულით და სულით მიიღებენ მონაწილეობას (მაგ. დამეხმარეთ სინდიოფალას სოროს პოვნაში);
- ტურის დროს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხე შეიძლება შექმნას ზედმეტმა გადაღლილობამ, რთულმა ბუნებრივ-მეტეოროლოგიურმა პირობებმა, საშიშ მცენარეებთან და ცხოველებთან კონტაქტმა, არასწორად შედგენილმა ტურმა, რის შედეგადაც შეიძლება მივიღოთ დეჰიდრატაცია, გადახურება, მზის დარტყმა, მოყინვა, დამწვრობა და სხვა.

დასკვნა

ქვეყანაში ეკოტურიზმის განვითარება მეტად მნიშვნელოვანი პროცესი იქნება, რომელსაც შეეძლება შესამჩნევი გავლენა იქონიოს ქვეყნის პერიფერიული რეგიონების ეკონომიკაზე, შეეძლება ქვეყანაში შემომსვლელთა ნაკადის სტიმულირება და გაააქტიურებს უნიკალური ბუნებრივი ტერიტორიების დასაცავად მიმართულ საქმიანობას. საქართველოში, გარდა ტრადიციული, კულტურულ ობიექტებზე ორიენტირებული ტურიზმისა, პრიორიტეტულად უნდა განვითარდეს ეკოლოგიური ტურიზმი, ვინაიდან იგი არ საჭიროებს მაღალი დონის, განვითარებულ ინფრასტრუქტურას და დიდ ინვესტიციებს. მრავალფეროვანი ბუნებრივი პირობებისა და იმის გათვალისწინებით, რომ ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა დღესდღეობით შესაძლებლობას არ იძლევა დაცული ტერიტორიების სტატუსი მიენიჭოს ყველა იმ ტერიტორიას, რომელიც ამას იმსახურებს და საჭიროებს, ჩვენს ქვეყანაში უფრო პერსპექტიული იქნება, ე.წ. ფართო ანუ „გერმანული“ ან „დასავლეთევროპული“ მოდელის გამოყენება, რომელიც გულისხმობს აგრეთვე ეკოტურიზმის განვითარებას განსაკუთრებით დაცული ბუნებრივი ტერიტორიების გარეთ, კულტურული ან გაკულტურებული ლანდშაფტის სივრცეში – უმეტესად სასოფლო არეალებში, რომლის თანახმადაც ეკოლოგიური ტურების ჩატარება შესაძლებელია არა მხოლოდ დაცული ტერიტორიების საზღვრებში.

ბროშურა მომზადებულია კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის მიერ გაეროს განვითარების პროგრამისა (UNDP) და გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF) ხელშეწყობით. გამოთქმული მოსაზრებები ავტორისეულია და შეიძლება არ ასახავდეს დონორი ორგანიზაციების თვალსაზრისს.

გამოცემის შესახებ

ბროშურა მომზადებულია პროექტის „სათემო კონსერვაციული აქტივობების მხარდაჭერა ბიომრავალფეროვნების ცხელი წერტილების დასაცავად და დაშორებული, მოწყვლადი თემების გასაძლიერებლად - სათემო კონსერვაცია ადგილობრივი თემების გაძლიერებისათვის“ (2019-2020) ფარგლებში, პროექტს ახორციელებს „კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი“ (REC Caucasus). ინიციატივა დაფინანსებულია გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის მცირე გრანტების პროგრამის მიერ (GEF SGP), რომელსაც საქართველოში ახორციელებს გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP).

ბროშურაში გამოყენებული ფოტოების ავტორები:

ლ.ზაზაძე, რ.რობიტაშვილი; ქ.ესაკია.

ასევე გამოყენებულია <https://www.freepik.com/> ფოტოები.

დამატებითი ინფორმაციისთვის შეგიძლიათ დაგვიკავშირდეთ:

 +995 32 2250775

 info@rec-caucasus.org

 www.rec-caucasus.org

